

SUVENIRI HRVATSKE BAŠTINE [1]

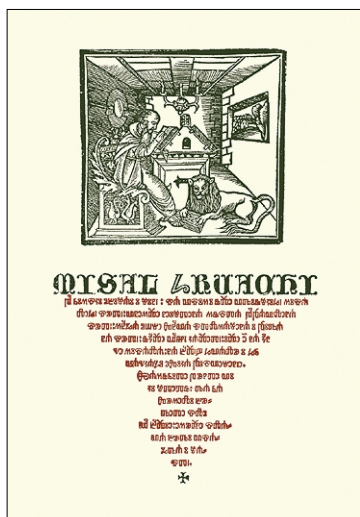
Šimun Kožičić Benja i riječka tiskara (1530./1531.)

Razglednice / čestitke sa šesnaest motiva iz glagoljskih knjiga
tiskanih u riječkoj tiskari Šimuna Kožičića Benje

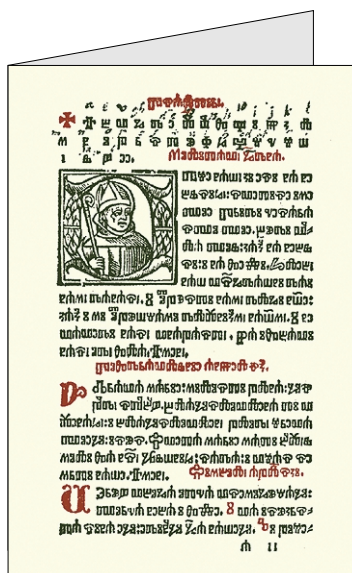
Erasmus naklada je nakladnička kuća osnovana prije dvadesetak godina s opusom od stotinjak knjiga iz širega područja znanosti i umjetnosti. Najveći uspjeh postigla je *Knjiga o hrvatskoj glagoljici »Ja slovo znajući govorim...«* akademkinje Anice Nazor, hvaljena od struke i znatizeljnika i preporučena kao priručnik u nastavi u osnovnim i srednjim školama.

Nastavljajući obrađivati bogatu a malo poznatu glagoljsku baštinu, najavljujemo izdavanje prve edicije iz serije »Suveniri hrvatske baštine«:

8 razglednica
formata 115 x 170 mm
tiskanih dvobojno
na kvalitetnom papiru
debljine 250 g/m²
s poledinom
pripremljenom po
poštanskim standardima
za razglednice i
osnovnim podacima o
motivu na hrvatskom i
engleskom jeziku

+

4 čestitke
formata 230 x 170 mm
(presavijene na pola)
s dva dvobojno
tiskana motiva
na kvalitetnom papiru
debljine 250 g/m²
i osnovnim podacima o
motivima na hrvatskom i
engleskom jeziku

Komplet sadrži i **dodatak** s tekstem akademkinje Anice Nazor (dvojezično: hrvatski i engleski) o Šimunu Kožičiću Benji, o njegovoj glagoljskoj tiskari u Rijeci i knjigama iz kojih su na ovim razglednicama pretisnute pojedine stranice.

Cijeli sadržaj upakiran je u **kovertu** od prvoklasnog papira s otisnutim osnovnim podacima na dva jezika i prostorom za eventualni dotisak podataka o sponzorima.

Informacije:
Erasmus naklada, Dežmanova 3, 10000 Zagreb
(01) 4831-579
098/236394
erasmus-naklada@zg.htnet.hr

Šimun Kožičić Benja

(Zadar, oko 1460. — Zadar, 1536.), biskup, govornik, osnivač tiskare u Rijeci, te priređivač i izdavač knjiga. Potomak je jedne od najstarijih, najuglednijih i najbogatijih plemićkih obitelji u Zadru. U obitelji se njegovala glagoljaška tradicija i humanistička kultura pa se Šimun zarana mogao susresti s glagoljicom i obrazovati u humanističkom duhu. Za svećenika se mogao spremati u Zadru. Zadar-skim kanonikom i upraviteljem Crkve sv. Ivana izvan Luke u Zadru postao je 1502. godine, potom i arhiepiskopom na Pagu. Biskupom modruškim izabran je 7. studenoga 1509. godine.

U lipnju 1510. Kožičić je obavio diplomatski zadatak na dvoru ugarsko-hrvatskoga kralja Vladislava II. Jagelovića noseći darove: blagoslovljeni mač, kapu i šešir, koje je kralju poslao papa Julije II. (dar koji su u to doba pape darivali samo najutjecajnijim ratnicima).

Nakon što su Turci opljačkali i popalili dio Modruške biskupije (zauzeli su Modruš i zapalili biskupsku palaču) Kožičić je napustio Modruš, povukao se u Novi Vinodolski u kojem se ipak nije osjećao sigurnim, pa se 1529. preselio u Rijeku. Ondje se prema jednima smjestio na dvoru Nikole Jurišića, riječkoga kapetana, a prema drugima u Rijeci je »imao veliku stambenu zgradu«. Sam pak kaže da su njegove knjige tiskane »v Rici v hižah prëbivanija častnoga otca gospodina Šimuna biskupa modruškoga«.

Iz Rijeke se 1532. godine vratio u rodni Zadar i ondje je u ožujku 1536. umro. Pokopan je u obiteljskoj grobnici u franjevačkom Samostanu sv. Jeronima u Ugljanu na istoimenom otoku, koji je 1430. godine dao sagraditi Kožičićev djed Šimun.

U Rim je odlazio više puta i u Rimskoj je kuriji uživao ugled. Po želji kardinala Vigerija sređivao je njegovu osobnu knjižnicu. Štoviše, kardinal i znameniti teolog Marco Vigerio mu je prepustio da se pobrine za tiskanje njegove knjige *Controversia de excellentia instrumentorum Dominicae passionis* te da knjizi napiše predgovor.

Kao Simon Modrusiensis Kožičić je bio nazočan na Petom lateranskom koncilu, koji se sastao 1512. godine i trajao do 1517. godine. Na šestoj sjednici Koncila Kožičić je 27. travnja 1513. godine održao prvi govor (na latinskom jeziku), a drugi 5. studenoga 1516. godine. Kožičić je govorio o nevoljama svoje domovine koje joj nanose Turci. Stalno nadiru na Modrušku biskupiju, kojoj on, »makar nedostojan, stoji na čelu«, odakle su Turci odveli u ropstvo više od dvije tisuće kršćana. Upozorio je da Turci opsjedaju Skradin i da su Modruš već srušili. Otvoreno je rekao da bi »na svoje oči Turke gledali u Italiji« da nije ratobornih Dalmatinaca. Kožičić moli papu Leona X. za brzu konkretnu pomoć — vojnu i materijalnu — za borbu protiv Turaka i otkup zarobljenika. »Tebe smo, preblazeni Leone, očekivali kao spasitelja... Udri na one koji nas udaraju«.

Kožičićevi latinski govori »vrve biranim riječima i skladnim izrazima... pravi su arsenal antičkih retričkih rekvizita i sjajan obrazac Ciceronova stila i govorničke umješnosti« (B. Glavičić). Njegovi su govori »autentični komentari svojega vremena« (M. Kurelac).

U Rijeci je Kožičić osnovao i pokrenuo tiskaru, za koju je opremu nabavio u Veneciji: nepotpunu seriju dekoriranih polugotskih drvoreznih inicijala s portretima svetaca, dva drvoreza veličine cijele stranice (*Navještenje* i *Raspeće*), drvorez s likom sv. Šimuna Bogoprimca, sv. Jeronima kao učena čovjeka koji sjedi u radnoj sobi i piše, a pokraj njega leži lav, sedam jednostavnih crno-bijelih glagoljskih drvoreznih inicijala, dvije vrste ukusnih glagoljskih slova, manje polugotske inicijale i tipografski znak tiskare.

U nepunih šest mjeseci (od 15. prosinca 1530. do 27. svibnja 1531. godine) u Kožičićevoj je tiskari uz pomoć dvaju tiskara — Dominika i Bartolomeja iz Brescie — koliko se danas zna, tiskano šest glagoljskih knjiga na papiru. Priredio ih je sam Kožičić, a sam je financirao opremu tiskare kao i njezin rad.

- *Psaltir*

Rijeka 1530. ili 1531. (14 cm; 8 l), priručnik (bukvar, abecedarij), to jest početnica za učenje glagoljice i čitanje molitava. Jedina je Kožičićeva knjiga tiskana bez kolofona (bez datuma), ali s tipografskim znakom njegove tiskare.

- *Oficij rimski*

Rijeka, 15. prosinca 1530. (14 cm; 120 l), molitvenik tipa *liber horarum*, namijenjen je privatnoj pobožnosti. Jezgru toga tipa molitvenika čini oficij (služba) Marijin s dodatcima drugih molitvenih tekstova. Kožičićev *Oficij rimski* bogat je sadržajem. Među molitvenim tekstovima ima vrlo rijetkih kao što je *Petnaest molitava sv. Brigite*, legendarne švedske svete.

- *Misal hruacki*

Rijeka, 28. travnja 1531. (20 cm; 256 l), najopsežnija je i najljepša Kožičićeva knjiga. Obiluje polugotskim i glagoljskim inicijalima. Ukrašen je drvorezima od kojih neki idu preko cijele stranice (*Navještenje* i *Raspeće*). U incipitu kaže da *Misal* izdaje na »božju hvalu« i »hrvackago jezika [to jest naroda] prosvećenije«.

- *Knjižice krsta*

Rijeka, 2. svibnja 1531. (14 cm; 24 l), mali ritual, koji sadrži obred krštenja, blagoslov prstena, pričešć bolesnika, bolesničko pomazanje, preporuku duše na samrti, obrede sprovoda djece i sprovoda odraslih.

- *Knjižice od žitija rimskih arhijerejev i cesarov*

Rijeka, 25. svibnja 1531. (20 cm; 59 l), sadrži: kratke životopise rimskih papa i careva od najstarijih vremena (od Petra i Julija Cezara) do Kožičićeva suvremenika (Klementa VII. i Karla V.) i *ekskurse* o Partima i Perzijancima, o propasti Rima, povijesti Muhameda i Turaka. Za životopise papa služio se uglavnom Platininim djelom: *Liber de vita Christi ac omnium pontificum*, a za životopise rimskih careva i spomenute *ekskurse* služio se uglavnom Egnacijevim djelom: *De Caesaribus libri III*. U neke je tekstove unosio vlastita zapažanja.

U hrvatskoj je historiografiji to djelo ocijenjeno kao »prva u nas na hrvatskom jeziku štampana svjetska povijest koja uključuje podatak o islamu i turskom carstvu od njegova početka do širenja na područje Bizanta, Balkana sve do naših krajeva do Kožičićeva vremena« (Miroslav Kurelac).

Knjiga počinje Kožičićevom posvetom Tomi Nigeru, trogirskom biskupu, diplomatu i humanističkom piscu. Kožičić se tuži na nedostatak knjiga iz kojih bi se mogao »nauk primiti«. A knjige što postoje nagrdili su lažni pisci i loši prevodioci tako da su se mnogi »sramovali našim jezikom«. Kožičić je pokušao ali nije uspio osuvremeniti hrvatski jezik svojih knjiga. Ponovno moli Nigera da »složi knjižice od hrvacke zemlje i od hvali njeje« a on će ih prevesti »i činit šampati«. Nije poznato da je Niger dospio »složiti« spomenutu knjižicu »od hrvacke zemlje«.

- *Od bitija redovničkoga knjižice*

Rijeka, 27. svibnja 1531. (14 cm; 12 l), posljednja je knjiga tiskana u Kožičićevoj tiskari. To je spis, pismo (*spisanije*), svojevrsna poslanica, što ju je biskup Kožičić poslao svom vikaru i plovanima (župnicima) u Vinodolu, koji je bio u sastavu Kožičićeve (Modruške) biskupije i tada slobodan njezin dio.

Knjižica govori o tome kakav ima biti redovnik, tj. onaj koji prima sveti red. Sastavljena je uglavnom na temelju tekstova koje o redovnicima pišu sv. Pavao i crkveni naučitelji (doktori).

Kožičićeve su izdanja grafički ukusno opremljena: bogato su ukrašena drvorezima slika i inicijala, imaju lijepo oblikovane naslovne stranice i kolofone na posljednjim stranicama, dekorativan tipografski znak, dvobojan (crno-crveni tisak). Grafičkim izgledom ne zaostaju za suvremenim latinskim izdanjima. Tekstovi naslovnih stranica i kolofona vrlo su lijepo sročeni. Sve knjige (osim *Psaltira*) imaju opširne kolofone s datumima (dan, mjesec, godina) izlaska.

Na naslovnim stranicama i u kolofonima potpisuje se sa: »Šimuna Kožičića Zadranina biskupa Modruškoga«, »častnoga oca gospodina Šimuna biskupa modruškoga«, »prepisan častnim va lsukrstê otcem gospodinom Šimunom Kožičićem Zadraninom biskupom modruškim«, »častnim otcem gospodinom Šimunom biskupom modruškim«. U svojim glagoljskim knjigama Kožičić, dakle, ne navodi prezime Benja (Begna), dok se u latinskim govorima potpisuje sa *Simon Begnius, episcopus Modrusiensis...*

Nije poznato kolika je bila naklada Kožičićevih knjiga. Do danas se očuvao oskudan broj originalnih primjeraka. Dvije su knjige unikati (*Psaltir* i *Od bitija redovničkoga knjižice*), obje u Sankt-Peterburgu u Ruskoj nacionalnoj biblioteci. Od *Knjižica krsta* očuvana su tri primjerka (Pariz, Sankt-Peterburg, Vicenza). Najviše se originalnih primjeraka (petnaestak) očuvalo od *Misala*.

Pojava Kožičićeve tiskare u prvoj polovici XVI. stoljeća krupan je događaj u kulturnoj povijesti hrvatskoga naroda, napose u kulturnoj povijesti grada Rijeke. To više što su u njoj sve knjige tiskane nacionalnim (glagoljskim) pismom.

Sam pak biskup Šimun Kožičić svojom je tiskarom u Rijeci i glagoljskim knjigama tiskanima u njoj te latinskim govorima u Rimu pokazao da je vrhunski intelektualac i profinjeni domoljub, zauzet za svoj narod, koji je u doba njegova biskupovanja proživljavao tragične trenutke.

Anica Nazor